

Θεολογική Ερμηνεία της
Βυζαντινής Εικόνας της
Σταυρώσεως

Βασισμένο σε κείμενο του
Παν. Α. Ανδριόπουλου
θεολόγου

Η Εικόνα της Σταυρώσεως

Ο Χριστός στο Σταυρό

- Στο κέντρο της σύνθεσης βρίσκεται ο Χριστός γυμνός πάνω στο Σταυρό, φέρει μόνο ένα, συνήθως, άσπρο πανί τυλιγμένο στη μέση Του. Νεκρός, με κλειστούς οφθαλμούς και γυρτό ελαφρά το κεφάλι προς τα δεξιά.
- Το σώμα Του εντελώς σκελετωμένο από την κακοπάθεια, με τα χέρια απλωμένα και με ανοικτές παλάμες, σαν να προσεύχεται.
- Από τα χέρια και τα πόδια του Χριστού τρέχουν αίματα, ενώ από την λογχισμένη πλευρά Του αίμα και ύδωρ.

Ο Χριστός στο Σταυρό

- Η εντύπωση που δίνει ο Χριστός δεν είναι ότι πέθανε, αλλά ότι κοιμάται .
- Είναι σαν βασιλιάς πάνω στο θρόνο Του. (πρβλ. το εξαποστειλάριον του Πάσχα "Σαρκί υπνώσας ως θνητός, ο Βασιλεύς και Κύριος...")

Ο Χριστός στο Σταυρό

- Για τον λόγο αυτό η πινακίδα με την επιγραφή που υπάρχει πάνω από το κεφάλι του Χριστού γράφει συνήθως: ΟΒΣΛΤΔΞΣ δηλ. *Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ* και όχι τα αρχιγράμματα I.N.B.I. (Ιησούς Ναζωραίος Βασιλεύς Ιουδαίων) τα οποία έγραψαν οι ασεβείς σταυρωτές του Κυρίου για να τον χλευάσουν.

Οι Δύο Ληστές

- Κατά την διήγηση των ευαγγελιστών ο Χριστός σταυρώθηκε ανάμεσα σε δύο ληστές.
- Κάποιες εικόνες λοιπόν, ιστορούν και τους ληστές.
- Ο μεν *δίκαιος* ληστής βρίσκεται στα δεξιά του Κυρίου, βλέπει προς τον Χριστό, με μαύρα και λίγα γένεια, όπως του Χριστού, και με φωτοστέφανο, όπως οι άγιοι, αφού σώθηκε με την μετάνοια, λέγοντας στον Χριστό "*Μνήσθητί μου, Κύριε όταν έλθης εν τη βασιλεία σου*" (Λουκ. κγ' 42).
- Ο δε *κακός* ληστής, όπου είναι σταυρωμένος στα αριστερά του Κυρίου, έχει την «*όψιν ηγριωμένην*».

Οι Δύο Ληστές

- «Οι λησταιί δεν έχουσι κακούργον όψιν ... ο κακός ληστής εις την σταύρωσιν, παρίσταται νέος αμούστακος ... τούτο φανερώνει το ανεξίκακον, αθεάτριστον και ξένον πάσης ανιέρου εμφάσεως πνεύμα της αγιογραφικής τέχνης» (Φ. Κόντογλου, Έκφρασις, τ.Α΄, σ.411)
- «Εις πολλάς εικόνas οι λησταιί δεν είναι καρφωμένοι εις τους σταυρούς, αλλά μόνον δεμένοι με σχοινιά από τας χείρας και τους πόδας, ο δε αμαρτωλός ληστής εικονίζεται γυρισμένος με την πλάτην» (Φ. Κόντογλου, Έκφρασις, τ.Α΄, σ.176)

Η Θεοτόκος

- Στα δεξιά του Χριστού στέκεται η Παναγία όρθια ατενίζοντας τον Υιόν της.
- Με το αριστερό χέρι στο μάγουλό της φαίνεται να συγκρατεί την εκδήλωση του πόνου που την κυριεύει, ενώ το δεξιό χέρι είναι ανοικτό σε σχήμα ικεσίας.
- Η μορφή της Παναγίας αποπνέει βαθιά πνευματικότητα. Η Θεοτόκος, άσχετα από το μέγεθος της λύπης της, δεν παύει να πιστεύει στη θεότητα του Υιού της.

Ο Ιωάννης ο Θεολόγος

- Ο Ιωάννης, νέος αγένειος και σγουρομάλλης, που στέκεται αριστερά του Σταυρού, είναι μορφή πιο ανοιχτή, περισσότερο ανθρώπινη.
- Η στάση του εκφράζει *φόβο και αγωνία*.
- Έχει κεκλημένη την κεφαλήν βαστώντας με το δεξί χερι το μάγουλό του.
- Σε κάποιες παραστάσεις το δεξί χέρι του Ιωάννου είναι στο στήθος του, ενώ σπάνια κρατεί ευαγγέλιο.

Ο Ιωάννης ο Θεολόγος

- Ο Ιωάννης στέκει κοιτώντας μπροστά του και όχι τον Χριστό, όπως κάνει η Παναγία. «Διανοείται περισσότερο το Άγιο Πάθος, ενώ αντιθέτως η Παναγία το ζει, πονάει για το παιδί της και γι' αυτό έχει τη διάθεση να κινηθεί προς αυτό, ενώ ο θεολόγος δεν την έχει».

Ο Ιωάννης ο Θεολόγος

- Στις παραστάσεις της Σταυρώσεως ο ευαγγελιστής Ιωάννης εικονίζεται συνήθως απέναντι στην Παναγία, σε μερικές περιπτώσεις ιστορείται μαζί με την Θεοτόκο αριστερά -ως προς τον θεατή- του Εσταυρωμένου.

Ο Εκατόνταρχος

- Πίσω από τον Ιωάννη εικονίζεται ο εκατόνταρχος (ο κατά την παράδοση μετέπειτα Άγιος Λογγίνος) με την στρατιωτική του πανοπλία.
- Ο εκατόνταρχος παριστάνεται σε ανδρική ηλικία με μαύρο στρογγυλό γένι, έχοντας το κεφάλι του σκεπασμένο μ' ένα μαντήλι και γυρισμένο με πίστη προς τον Χριστό, σα να φωνάζει "Ὀντως ο άνθρωπος ούτος δίκαιος ἦν" (Λουκ. 23,47).
- Φέρει φωτοστέφανο διότι εκτός από την αθωότητα του Χριστού, ο εκατόνταρχος *ομολόγησε και την θεότητά Του*: "αληθώς Θεού υἱός ην ούτος" (Ματθ. κζ' 55). Αυτήν ακριβώς την *ομολογία* δηλώνει το *υψωμένο σε θέση ευλογίας δεξί χέρι του εκατόνταρχου*, στο ύψος του μετώπου του, σα να θέλει να το σταυρώσει.

Ο Κρανίου Τόπος

- Ο Χριστός σταυρώθηκε "εις τον λεγόμενον Κρανίου τόπος, ος λέγεται Εβραϊστί *Γολγοθά*" (Ιω. ιθ' 17).
- Κάτω από την βραχώδη κορυφή του Γολγοθά, που απεικονίζεται ως σπήλαιο πάνω στο οποίο είναι στημένος ο Σταυρός του Κυρίου, διακρίνεται, μέσα στο σπήλαιο, ένα *κρανίο*.
- Πάνω στο κρανίο αυτό *στάζει το αίμα* που πηγάζει από τα πόδια του Χριστού.
- Το κρανίο αυτό είναι το κρανίο του *Αδάμ*, ο οποίος πέθανε και θάφτηκε κατά την παράδοση στον Γολγοθά.
- Έτσι, δηλώνεται μέσα από την εικόνα, ότι *το αίμα του Κυρίου καθαρίζει τις αμαρτίες του γένους των ανθρώπων*, του οποίου γενάρχησ υπήρξε ο Αδάμ.

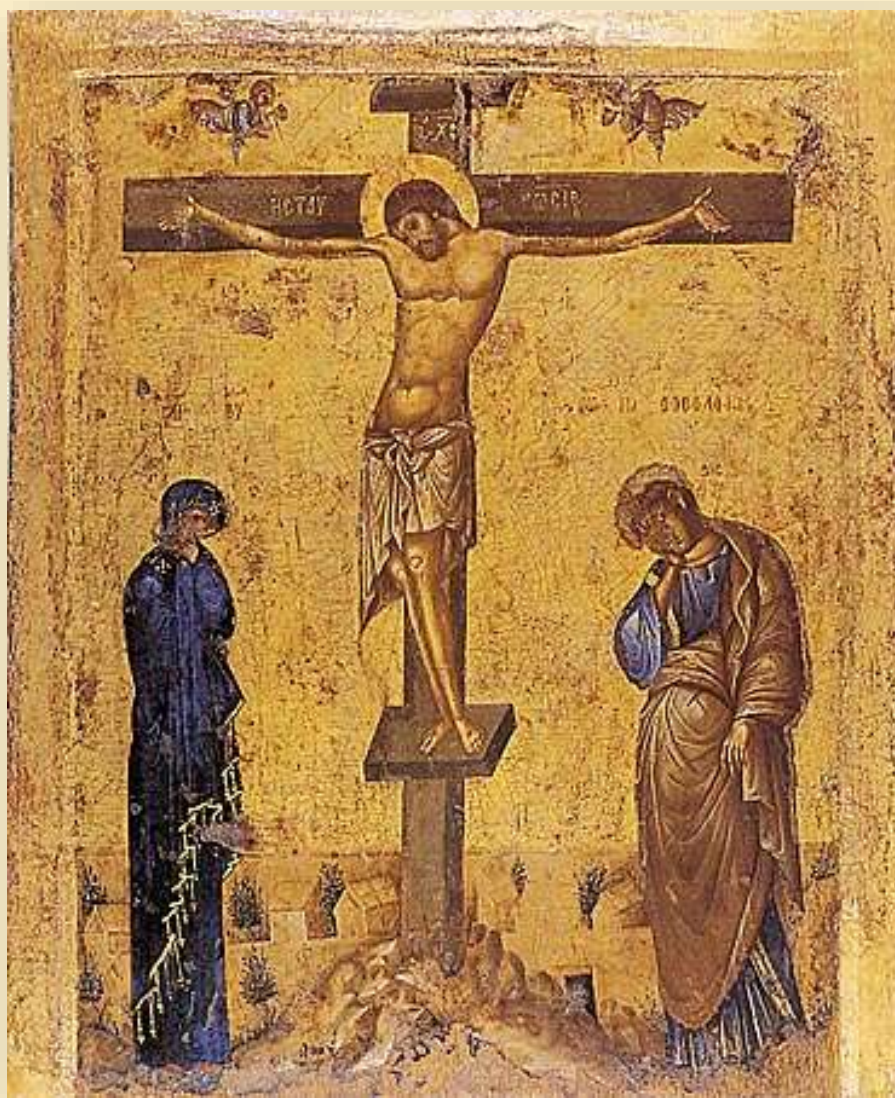

Υπόλοιπα Στοιχεία της Παράστασης

- Στο βάθος της εικόνας φαίνεται το τείχος της Ιερουσαλήμ, γιατί ο Χριστός "έξω της πύλης έπαθε" (Εβρ. ιγ' 12).
- Συνήθως, την όλη παράσταση της Σταυρώσεως συμπληρώνουν ο ήλιος και η σελήνη που ζωγραφίζονται δεξιά και αριστερά του Σταυρού αντίστοιχα (στο πάνω μέρος της εικόνας), και αντιπροσωπεύουν τον ορατό κόσμο που έφριξε βλέποντας την Σταύρωση του Δημιουργού.
- Τέλος το Σταυρό πλαισιώνουν οι άγγελοι (αόρατος κόσμος).

Αμφιπρόσωπη
εικόνα. 14ος αι.
Αθήνα,
Βυζαντινό
Μουσείο

Giotto di bondone, Cappella Scrovegni, Padua, 1304-06

Bosch - 1480-85
Musées Royaux
des Beaux-Arts,
Brussels

**El Greco –
1596-1600
Museo del
Prado, Madrid**

**Diego
Velázquez -
1632 Museo del
Prado, Madrid**

